

Vlaanderen
is sterke steden

TERUGKOPPELMOMENT RONDE VAN DE 21 PROVINCIALE STEDEN

SAMENVATTING

Hieronder is een overzicht geschetst van vaststellingen, opmerkingen, suggesties op basis van het overleg met 21 provinciale steden in verband met:

- deelname aan stadsvernieuwingsoproepen;
- datagedreven besturen;
- smart cities;
- 5 transitithema's: bereikbare stad, economisch veerkrachtige stad, compact stad, inclusieve stad, circulaire stad.

ALGEMENE VASTSTELLINGEN

- Provinciale steden zijn tevreden met deze ronde: ABB die naar het terrein komt, stedenbeleid met zijn instrumenten.
- Denken na over hun functie, hun rol:
 - o in Vlaanderen
 - o t.o.v. de centrumsteden
 - o in hun regio

Hieruit blijkt ook hun diversiteit. Er is niet zoiets als dé provinciale stad.

- 'beperkte capaciteit' qua personeel, kennis, financiële middelen
 - o keuzes dringen zich op
 - o minder transitiemogelijkheden, terwijl noden er zijn
 - o minder ervaringen opdoen
- Kennis delen is relevant
 - o gevoel 'alleen te staan', zelf alles moeten uitzoeken
 - o wel netwerken: VVSG, regionale overlegfora...
 - o VO-entiteiten: beperkte contacten
 - o anderzijds ook eigen ervaringen en kennis die ze graag willen delen

1. STADSVERNIEUWING: BELANGRIJKSTE VASTSTELLINGEN EN SUGGESTIES
--

VASTSTELLINGEN/OPMERKINGEN

Het instrument stadsvernieuwing is en blijft zeer belangrijk voor de steden als hefboom voor hun stedelijk/ruimtelijk beleid. Dit geldt voor de drie formules: project-, concept- en thematische subsidies.

Er zijn grote verschillen tussen de 21 steden. Opvallend is dat de steden die al een aantal stadsvernieuwingprojecten hebben/hadden zeer positief staan tegenover het instrument. Steden die weinig of nog geen ervaringen hebben met stadsvernieuwing blijven vinden dat de lat veel te hoog ligt, zeker voor wat de projectsubsidie betreft.

Een aantal steden kennen de projectsubsidie, maar minder of niet de conceptsubsidie en de thematische oproepen.

POSITIEVE PUNTEN:

- Interactie met een onafhankelijke jury is belangrijk en interessant, ook daarna in haar hoedanigheid van kwaliteitskamer.
- Meeste steden zijn wel nog ambitieus en hebben wel nog een aantal mogelijke projecten klaar liggen op KT en LT.
- Conceptsubsidie wordt als leerrijk en interessant beschouwd voor de projecten maar ook voor de werking van de stad (regierol en mogelijkheid om governance te versterken).
- Thematische oproep is een kleinere oproep en dus meer behapbaar voor deze kleinere steden.

KNELPUNTEN:

- Algemeen:
 - o Hoog tempo van de verschillende oproepen (jaarlijks).
 - o Hoge verwachtingen van de jury (bv. strenge criteria).
 - o Gevoel van Mattheus-effect waarbij de middelen meestal gaan naar de centrumsteden.
 - o Frustratie: na veelvoudig indienen nog steeds geen subsidie. Extra inspanningen worden niet gehomologeerd.
 - o Innovatief karakter wordt sterk benadrukt: kan soms wel innovatief zijn voor de betrokken stad.
 - o Beschikbare tijd om in te dienen: veel te kort voor de kleinere besturen.
 - o Lange duurtijd tussen indienen van dossiers en uitslag waardoor momentum kan verloren gaan (goedkeuring door de VR).
 - o Oproepen zijn onvoldoende afgestemd op de lokale noden/dynamieken.
- Governance is een knelpunt:
 - o Gebrek aan mankracht om projecten uit te werken (aanvraagdossiers) en de lopende projecten op te volgen (regiefunctie, projectcoördinatie, administratieve en financiële opvolging, ...).
 - o In geval er toch ruimte is voor aanwervingen: moeilijk om mensen met voldoende ervaring te vinden.
 - o Stad moet meestal zelf expertise/capaciteit inhuren.
 - o Gebrek aan doorzettingskracht t.a.v. grote partners: NMBS, Waterwegen, ...
 - o Sinds investeringsfonds (2017) mogen geen personeels-/werkingskosten meer worden aangerekend.
- Projectsubsidies:
 - o Omvang van het stadsproject is in veel gevallen een obstakel.
 - o Financieel zwaar om dragen (stadsaandeel).
 - o Kwalitatieve uitvoering van de projecten is niet evident (o.a. druk van private ontwikkelaars)
- Thematische oproep:

- Telkens ander thema is niet gemakkelijk voor een kleinere stad. Meestal ligt de lat ook hier vrij hoog én beschikken de steden niet onmiddellijk over de nodige expertise om in te dienen.

SUGGESTIES/VRAGEN

- Procedure/aanpak van de oproepen:
 - Extra communicatie over de mogelijkheden binnen stadsvernieuwing.
 - Werken met twee aparte oproepen en behandelingen centrumsteden en provinciale steden of verdeelsleutel tussen centrumsteden en provinciale steden.
 - Ambitieniveau aanpassen.
 - Meer te verdelen middelen.
 - Oproepen lanceren in het voorjaar (januari/februari) en drie maanden tijd geven om dossier in te dienen
 - Thematische oproep:
 - Thema vroeger communiceren.
 - Mondelinge interactie met jury.
 - Betere afstemming met eventuele identieke oproepen van andere Vl. entiteiten.
 - Mogelijkheid om een deel van de toegekende middelen in te zetten voor personeelskost(en).
 - Vandaag opbod van mogelijke subsidies wat zorgt voor versnippering , concurrentie en vooral teleurstelling omdat de kleinere steden niet op alles kunnen inzetten vanwege capaciteitsgebrek. Bv. inspanningen i.v.m. klimaat in kader van relanceplan bij ABB. Trajecten tussen steden en VO met structurele enveloppes en overeenkomsten tussen de steden en de VO, met wederzijdse engagementen (*stadscontracten*).
 - Systeem van accountmanagers/relatiebeheerders mag worden verbreed (zelfs VO-breed).
 - Volledig nieuwe aanpak:
 - Voor de aanvraag naar subsidie naar de steden toegaan om de projecten ter plekke te zien.
 - Een eerste shift van de mogelijke aanvragen doen op basis van korte beschrijving (A4).
 - Sterkere prefinanciering i.p.v. 4 schijven.
 - Mogelijkheid om meermaals per jaar dossiers in te dienen.
- Kennisdeling en ondersteuning:
 - Opleidingen en uitwisselingen – workshops.
 - Kennisdeling, o.a. financiële constructies, PPS, herbestemmingen van gebouwen, uitdagingen in de buitengebieden, modal shift/mobiliteit, ...
 - Inzet van een poule van experts die de steden kunnen ondersteunen in de uitvoering van de projecten.
 - Sommige steden staan heel ver om in te dienen maar missen soms nog dat tikkeltje extra expertise.
 - Ondersteuning bij het werken met de moeilijkere partners.
 - Niet alleen workshops, maar ook plaatsbezoeken.
- Stadsvernieuwing is ook een barometer voor de problemen die er in Vlaanderen zijn, heeft een signaalfunctie, bv.
 - Leegstand in de binnenstad.
 - Werken rond stationsomgevingen – moeilijke samenwerking met NMBS.
 - Moeilijke verweving werken-wonen.
 - Verschillende verzuchtingen buitengebied-kernstad.
 - Modal shift.
 - Klimaatproblematiek m.b.t. gebouwen met erfgoedwaarde.
 - ...

2. DATAGEDREVEN BELEID: VASTSTELLINGEN EN SUGGESTIES

VASTSTELLINGEN

Een streven aanwezig om werk te maken van datagedreven beleid, maar zowel qua organisatie als cultuur nog (veel) stappen te zetten:

- Veelvuldig gebruik van GSM, LIIM (lokale inburgerings- en integratiemonitor) en Provincies in cijfers voor omgevingsanalyse, maar verder gebruik van data eerder ad hoc, niet structureel
- Nood aan meer systematiek om meerjarenplan inhoudelijk op te volgen en te evalueren. Jaarrekening: nadruk op financiële rapportering, inhoudelijke discussie voornamelijk vanuit financiële vaststellingen 'waarom niet / deels gerealiseerd?', BBC-software is beperkend, strategische rapportering (enkele A4's ontbreken)
- Nood aan cockpitview en focus door veelheid aan data
- Nood aan expertise om met data aan de slag te gaan: wat willen we weten en meten? Welke gevolgen kan je er aan koppelen?
- Nood aan manier/cultuur/systematiek om (kritische) reflectie over maatschappelijke evoluties te organiseren tussen beleidsverantwoordelijken en -medewerkers, in diensten, tussen diensten. Aandacht is momenteel vaak vooral gericht op het monitoren van de eigen interne werking
- Mogelijkheden om personeel in te zetten voor beleidscoördinatie en voor databeheer zijn beperkt. 'Doeners', 'projecten vooruit laten gaan', 'te weinig tijd om te monitoren'

Er worden stappen gezet. Enkele voorbeelden:

- Diest: recente aanwerving voor databeheer, aantal datasporen in ontwikkeling (evenementen, loketbezetting, trage wegen)
- Eeklo: audit rond monitoring/rapportering om medewerkers bewust te maken van het belang van monitoren, eigen (tevredenheids)enquêtes
- Halle: opname beleidsindicatoren in MJP, jaarlijkse inspiratiedag, inwonerspanel
- Herentals: dashboard in ontwikkeling voor opvolging maatschappelijke evoluties
- Lier: ontwikkeling eigen intern dataplatform, eigen enquêtes
- Tielt: werkwijze participatietraject burgers doortrekken naar andere projecten
- Vilvoorde: tevredenheidsmetingen

SUGGESTIES/VRAGEN

Gemeente- en stadsmonitor:

- provinciale steden meer betrekken; centrumsteden hebben in GSM-netwerk meer te zeggen;
- data op statistisch sectorniveau om evoluties op wijkniveau op te volgen, nuttig bv. ikv stadsvernieuwing;
- data kunnen opschalen ruimer dan de eigen stad, nuttig voor bepaalde domeinen (mobiliteit, tewerkstelling, economie,...);
- afstemming op andere Vlaamse monitoren bv. vrije tijdsmonitor;
- afstemming op 'provincies in cijfers' (nu andere vergelijkingsgebieden, ...);
- naast data ook aanbevelingen o.b.v. vaststellingen uit data aanbieden;
- secundaire analyses aanbieden, daar lokale besturen er zelf geen ruimte/mankracht/expertise voor in huis hebben.

Ondersteuning:

- infosessie over gebruik GSM zodat medewerkers een goed zicht hebben op de data en er nuttig gebruik van maken (sensibiliseren);;
- goede voorbeelden van kritische reflectie over maatschappelijke evoluties a.d.h.v. data aanbieden
Stap verder: vraag voor ondersteuning bij analyse en interpretatie van data. Dit maakt het haalbaarder voor een kleine stad;
- denkoefening (bv. in workshop) voor een regio organiseren bv. hoe als regio omgaan met bevolkingsgroei?;
- mogelijkheden voorzien, waarop (provinciale) steden kennis en ervaringen kunnen delen:
 - zowel inzake monitoring als rapportering i.f.v. beleids(bij)sturing;
 - met centrumsteden: over opbod aan data, good practices, kennisnetwerken,... die info stroomt te weinig doorstroomt.
- provinciale steden ondersteunen om stappen vooruit te zetten in het opvolgen en evalueren van het meerjarenplan, eventueel inclusief een digitale toepassing (cfr ORBA) zodat niet elke gemeente zelf opnieuw het warm water moet uitvinden;
- provinciale steden, die interesse hebben, ondersteunen in het ontwikkelen van een digitaal archief en/of een eigen dataplatform (cfr stadincijfers).

3. SMART CITIES: VASTSTELLINGEN EN SUGGESTIES

VASTSTELLINGEN/OPMERKINGEN

Het thema Smart City leeft bij de meeste provinciale steden. Bijna elke provinciale stad heeft ambities rond het thema Smart City, vaak met eigen accenten die aansluiten bij de beleidsdoelstellingen van de stad. Ze hebben doorgaans niet de intentie om een trekkende rol op te nemen rond dit thema en zien de rol van innovator eerder weggelegd voor de grotere (centrum)steden. Ze hebben minder (financiële) ruimte om het leergeld te betalen en willen de innovaties die in andere steden uitgetest zijn in gebruik nemen indien die goed bevonden zijn.

Positieve punten:

- Algemene interesse in smart cities en in een kennisdelingstraject.
- Smart city acties die genomen worden, vertrekken doorgaans vanuit een concrete nood.

Knelpunten:

- Gebrek aan capaciteit
 - o enerzijds een gebrek aan (financiële) middelen
 - o anderzijds een gebrek aan kennis en expertise over smart cities en open data bij de stad. Moeilijk om de juiste profielen aan te trekken. Maturiteitsniveau van de steden moet opgekrikt worden om succesvol met smart city-toepassingen aan de slag te gaan.
- De initiatieven vanuit team Stedenbeleid, het Smart Flanders-programma en het bijhorende Open Data Charter zijn onvoldoende gekend.
- Er is doorgaans een meer ad hoc smart city beleid in plaats van een geïntegreerde visie rond smart cities. Initiatieven vertrekken wel vanuit concrete nood, maar vormen samen niet een verhaal.
- Provinciale steden ondervinden hindernissen bij het uitwerken van toepassingen:
 - o Weinig experimenteeruimte om te testen zonder grote financiële implicaties te lopen.
 - o Moeilijk om toepassing op schaal van de stad te vinden met beschikbare middelen.
 - o Bestekken opmaken die voldoende rekening houden met smart city onderdelen is geen evidentie.
- Provinciale steden ondervinden moeilijkheden in de onderhandelingen met de markt/leveranciers.
 - o De expertise binnen de stad is beperkt, wat onderhandelen moeilijk maakt.
 - o Er is een risico op een vendor lock-in waarvan de steden zich zeer bewust zijn.
 - o Problematiek rond interoperabiliteit van toepassingen -> VLOCA was vaak nog niet bekend bij de provinciale steden.

SUGGESTIES/VRAGEN

- Kennisdeling en capacity building:
 - o Ervaringen van andere steden uitwisselen. Specifiek met steden met een gelijkaardige context die rond dezelfde uitdagingen werken.
 - o Geleerde lessen delen met elkaar om dezelfde hindernissen te vermijden.
 - o Goede praktijken uit de centrumsteden (beter) verspreiden naar de provinciale steden.
 - o Netwerk opstarten van provinciale steden (cfr. Werkwijze Smart Flanders).
 - o Workshops organiseren met experts.
- Ontzorgen
 - o Op Vlaams niveau enkele toepassingen beschikbaar stellen: het voorbeeld van monitoren van stromen leeft bij provinciale steden.
 - o Besteksclausules beter verspreiden en (her)gebruik stimuleren
 - o Infoplatform over implementeerbare "off the shelf" oplossingen: provinciale steden zijn vaak op zoek naar rechtstreeks implementeerbare oplossingen i.p.v. te moeten experimenteren.

- Smart Flanders
 - Bekendheid van Smart Flanders en haar instrumenten verbeteren.
 - Kennis (beter) verspreiden op website:
 - Open Data Charter met bestekclausules.
 - Praktisch hands-on materiaal is zinvoller dan theoretisch werk waar nog concretisering voor nodig is. Kortweg: 'afgewerkte' ondersteuning is nodig.
- Financieel
 - Vraag naar het aankopen van oplossingen op Vlaamse schaal om de kosten van digitale toepassingen te drukken voor een lokaal bestuur.

4. VIJF TRANSITIETHEMA'S: VASTSTELLINGEN EN SUGGESTIES

ALGEMENE VASTSTELLINGEN

- Alle 5 transitiethema's zijn belangrijk en hangen samen, volgens de provinciale steden
- Duidelijk linken tussen transitiethema's en meerjarenplannen
- 2 'urgentste': 'bereikbare stad' en 'economisch veerkrachtige stad'
- Alle provinciale steden investeren in zachte mobiliteit, vooral fietswegen => extra hun aandacht vestigen op financiële mogelijkheden via subsidies relanceplan? (cfr. leefbuurten)

4.1 BEREIKBARE STAD

UITDAGINGEN

- Autoluwe stad in combinatie met opwaardering publiek domein tvv zwakke weggebruiker en stadsbewoners (groen, speelruimte,...), investeren in fiets- en wandelinfrastructuur, nieuw parkeerbeleid.
=> leefbaarheid en veiligheid verhogen, (jonge) gezinnen en jongeren blijven aantrekken, ..
- Bereikbaar zijn voor bedrijven die aanwezig zijn op het grondgebied van de stad.
=> aantrekkelijkheid als vestigingsplaats, als uitvalsbasis,...
- Vlotte verbinding met steden waar werkgelegenheid is voor inwoners die pendelen.
- Bereikbaar zijn voor toeristen.
- Vaak link met smart cities: zoektocht naar realtime data, beseft uit die data veel te kunnen leren over shoppersprofielen, parkeergedrag, ...

BEPERKINGEN/VRAGEN

- Problematiek overschrijdt stadsgrenzen; regionale aanpak noodzakelijk; in vervoerregio's nemen centrumsteden makkelijk het voortouw en haken kleinere spelers af.
- Expertise ontbreekt, moet extern binnengehaald worden: bv. verkeersleefbaarheidsstudie, parkeerbeleid,...
- = Langetermijnbeleid: vraag naar ondersteuning voor langetermijnplanning (hoe legislatuuroverschrijdend plannen en verankeren?) *provinciale steden nog meer bezig met wat ze in hun legislatuur kunnen realiseren.*
- Kan Vlaams stedenbeleid partner zijn om bezorgdheden te ondersteunen?
 - aanbod De Lijn: door switch basismobiliteit naar basisbereikbaarheid vrees voor daling aanbod
 - NMBS: geen zicht op planning investeringen in stationsgebouwen/omgevingen, verschil in visie op parkeerbeleid aan station en in de stad,.... ;
 - historische steden: botsingen met bv. onroerend erfgoed;
 - MOW en AWW: vertaling transitiebeleid stroomlijnen bv. nieuw fietsbeleidsplan heeft impact op gehele wegennet.

SUGGESTIES KENNISDELING

- Globale visie bereikbare stad.
- Evolutie autoluwe stad en zachte mobiliteit: aanpak, ervaringen, stimuleren draagvlak bij inwoners, bezoekers en handelaars .
- Randparkings, ander distributiemodel: aanpak, stimuleren draagvlak bij handelaars en ondernemers.
- Opvolgen modal shift adhv innovatieve toepassingen.

4.2. ECONOMISCH VEERKRACHTIGE STAD

UITDAGINGEN

- Zorgen voor werkgelegenheid = bron van welvaart, levendigheid, inclusieve stad.
- Leegstand in binnenstad (in iedere provinciale stad aanwezig).
- Handelsapparaat meekrijgen in transitie van de stad op vlak van mobiliteit (randparkings, parkeerbeleid, distributie,..), compacte stad, nieuwe tendensen bij shoppers (jongeren kopen anders aan...).
- Ondernemers aantrekken en behouden:
 - bedrijventerreinen opwaarderen, zorgen voor goed uitgebouwde, ondersteunende functies;
 - mee met de trein van innovatie en ondernemerschap (bv. Geel wil innovatiecampus ontwikkelen);
- inzetten op nieuwe distributiemogelijkheden.

BEPERKINGEN/VRAGEN

- Uitbouw economische zones botst soms met bovenlokale noden.
- Regelgeving: vraag naar flexibiliteit in omgaan met bouwmodellen handelspanden zodat eigenaars inkomsten uit woonfunctie kunnen halen.
- Vraag naar mogelijkheden om baanwinkels te beperken.

SUGGESTIES KENNISDELING

- Leegstand: aanpak, goede voorbeelden van tijdelijke invulling bv. in combinatie met startende ondernemingen.
- (Innovatief) lokaal ondernemerschap en toekomstgerichte economie:
 - aanpak? Rol lokaal bestuur?
 bv. handelaars: hoe (jong) publiek blijven aantrekken? Digitale ontsluiting? Welke middelen daarvoor gebruiken? Rol lokaal bestuur?

4.3. COMPACTE STAD

UITDAGINGEN

- Essentieel voor energie-efficiëntie, mobiliteitsefficiëntie, circulariteit, ...
- Visie vaak nog in ontwikkeling:
 - hoe omgaan met aanwezige dichte bewoning? Hoe omgaan met ruimte?;
 - hoe suburbane verkavelingen kwalitatief verdichten? Stimuleren van duurzame mobiliteit? ;
 - hoe energieverbruik reduceren in relatief oud patrimonium? Hoe inclusieve energietransitie realiseren?;
 - hoe ervoor zorgen dat voorzieningen kunnen meegroeien met stadsgroei?;
 -
- 'Nee' durven zeggen tegen projectontwikkelaars tvv meer groen, kwalitatieve openbare ruimte.
- Het historisch karakter van een stad maakt transitie naar compacte stad niet zo eenvoudig.

SUGGESTIES

- Kennisdeling en ervaringsuitwisseling:
 - Verdichting.
 - Ervaringen andere steden ivm (remmende) samenwerking met andere overheden bv. Omgeving en vergunningen.
 - Sociaal gedragen energietransitie.
- Goede voorbeelden invulling kerkgebouwen (1 stad, VVSG organiseert daarover ook overleg).
- Ondersteuning/begeleiding door externe deskundige kan nuttig zijn.

4.4. INCLUSIEVE STAD

VASTSTELLINGEN

- Belangrijke pijler in meerjarenplannen, maar minder aan bod gekomen tijdens het overleg.
- Sommige provinciale steden stippen aan te kampen met uitdagingen (cfr de centrumsteden), maar niet te beschikken over de nodige middelen.
- Aandacht voor grootstedelijke problematieken:
 - migratie vanuit centrumstad, taalproblematiek, integratie en inburgering, samenleven;
 - armoede, werkloosheidscijfers;
 - schooluitval.
- Aandacht voor connectie tussen stad en deelgemeenten/dorpen.

BEPERKINGEN/VRAGEN

- vraag naar objectivering situatie ifv extra middelen vanuit verschillende domeinen
- onvoldoende ondersteuning tussen scholen, VDAB en sociale economie
- vraag naar persoonlijke trajectbegeleiding door VDAB al vanuit middelbaar onderwijs naar tewerkstelling
- vraag naar extra ondersteuning vanuit I&I

SUGGESTIES KENNISDELING

- (Moeilijk inzetbare) werklozen: instrumenten?
- Meten armoedebeleid en debat over armoedebeleid.
- Vrijwilligerswerk sociaal beleid.
- Vermijden of remediëren vormen van sociaal verdringen.
- Cultuursensitieve dienst- en hulpverlening.
- Uitbouw kinderopvang.

4.5. CIRCULAIRE STAD

UITDAGINGEN

- Meerdere steden burgemeestersconvenant, maar vaak is globale visie over klimaat en duurzaamheid nog in ontwikkeling.
- Mentaliteitswijziging nodig; enkele steden hanteren instrumenten zoals transversale doelstellingen, duurzaamheidscoach, duurzaamheidsambassadeur,...
- Eerder losse acties:
 - rioleringen;
 - energie-efficiëntie: energiezuinige gebouwen, verlichting, ...
 - circulaire economie in intergemeentelijk samenwerkingsverband rond afval, kringwiel, stadslandbouw,...

SUGGESTIES KENNISDELING

- Circulaire stad, klimaatuitdagingen, duurzaamheid.

VERVOLGTRAJECT

Deze oefening is geen eindpunt, maar een startpunt.

Het Vlaamse stedenbeleid gaat aan de slag met de opmerkingen en noden geuit door de provinciale steden over de vier thema's heen.

Doel: een traject uitwerken tot 2024

- Workshops voor verschillende steden / terreinbezoek in samenwerking met deskundigen (extern, andere agentschappen en entiteiten);
- Lokale workshops op maat van een stad/een aantal steden.

Najaar 2021: workshop Bereikbare stad – kennisdeling en uitdagingen voor de steden

Doel:

- Nieuwe mobiliteitsvisie en hoe de lokale besturen daarmee om kunnen gaan;
- Een aantal concrete situaties en goede voorbeelden;
- Rol van de provinciale steden binnen de vervoersregio's;
- Mobiliteit is meer dan infrastructuur – participatie, communicatie, mentaliteitswijziging
-